

‘હરીશ્ચન્દ્ર બેલડી’

‘અખંડીત-ખંડીત-હવે સદાની અખંડીત’

સ્વ.કાન્તાબહેન
અવસાન:૨૦૦૦

સ્વ. હરવીલાસબહેન
અવસાન:૨ એપ્રિલ ૨૦૧૦

ચરર ચરર મારું ચકડોળ ચાલે !

– ‘હરીશ્ચન્દ્ર’ –

સસરાને એકાદશી. એટલે સાબુદાણાની ખીચડી કરી. હજી નાનકાને નવડાવવાનો બાકી છે. વચલીની રડારોળ ચાલુ છે. મોટી પાછળ પડી છે, ‘મમ્મી, મારું હોમવર્ક !’

‘લાવો હોમવર્ક. ભણો છો તે જાણે અમારા પર ઉપકાર !’

‘તને નવી તરાહના દાખલા આવડશે ?’

‘કેમ ન આવડે ? તારી મમ્મી ફર્સ્ટ ક્લાસ બી.કોમ. છે.’

એને દાખલા કરાવ્યા અને એ નીશાળે ગઈ. ત્યાં તો નાનકાએ ભેંકડો તાણ્યો. તેને કેડે લઈ વીઘા ગેલેરીમાં આવી. એની નજર સામેની બેન્કમાં નોકરી કરતી છોકરી ભણી ગઈ. કેટલાં સફાઈદાર કપડાં પહેરીને આવે છે ! પર્સ પણ કેટકેટલી જાતની ! ચાલવામાંથે ઠસ્સો !

કેમ ન હોય ? જાતે કમાય છે. પોતાના શીક્ષણનો ઉપયોગ કરે છે. એ છોકરીને જુએ છે ને વીઘાનું મન ચકડોળે ચડે છે. બસ, ઘર ને છોકરાંવમાં જ બધી ઈતીશ્રી ! તો ભણ્યાગણ્યાનો શો અર્થ ? હુંયે નોકરી કેમ ન કરું ?

તેવામાં એનું ધ્યાન ગયું કે ઘાઈ ઘાઈમાં મોટી નાસ્તાનો ડબ્બો ભુલી ગઈ હતી. ઝટ ઝટ એ ડબ્બો લઈ અંજુને ત્યાં ગઈ.

‘અંજુ ને એની મમ્મી ગયાં ?’

‘લાવો, હું પહોંચાડી દઈશ. આજે અમારી રસોયણ નથી. મા-દીકરી ચા-બ્રેડ ખાઈને ગયાં છે. હવે હોટેલમાંથી પુરી-શાક લઈ બન્નેને ડબ્બા પહોંચાડી હું ઓફીસે જઈશ. તમારો ડબ્બો તો ગરમ ગરમ છે ને ? શું છે આમાં ?’

‘સાબુદાણાની ખીચડી.’

‘ઓહ, મારી ફેવરીટ ડીશ ! હમણાં ઘણા વખતથી ખાધી નથી... અને હા, તમારી સોનુ પહેલો નંબર છોડતી જ નથી. અમારી અંજુ પર તો અમે ધ્યાન નથી આપી શકતાં. એની મમ્મી કોલેજના લેકચરની તૈયારીમાં અને હું મારા ધંધાધાપામાં. એટલી બધી દોડધામ હોય છે ! જુઓને, આજે દુધ પીંજરામાં મુકવાનું ભુલી ગયાં અને બીલાડીને મીજબાની થઈ ગઈ ! રસોયણ નથી હોતી ત્યારે તો અમારા ઘરમાં ભારે અંધાધુંધી !

પાછા ફરતાં વીદ્યાનું મન પુછ્યા જ કરતું હતું કે તારે તારો સંસાર નોકરને હવાલે કરવો છે ? પણ ફરી પેલી બેન્કની છોકરી પર નજર જતાં એને થયું – તેમાં શું ? કેવળ સંસાર ચલાવવા જ સ્ત્રીનો જન્મ ? શીક્ષણ, બુદ્ધિમત્તા, વ્યક્તિત્વ – એ બધાંનો વીકાસ નહીં કરવાનો ?

‘બહુ મોડું થયું ?’ સસરાએ પુછ્યું. ‘થયું’ – એ કડવાશથી બોલી. અને મનોમન બબડી – ચોવીસ કલાક વહુ સેવામાં હાજર જોઈએ. ખીચડી કરીને તો ગઈ”તી. હાથે લઈને ખાઈ ન લેવાય ? પેલા પરદેશીઓ વૃદ્ધાશ્રમમાં નાહક નથી ધકેલતા.....

‘હું જાતે ખાઈ લેવાનો જ હતો. પણ થયું કે તારે કાલનો ગુરુવાર. સવારે પણ કંઈ તે ખાધું નથી. એટલે તુંય સાથે થોડું ખા !’

એ ગદ્ગદીત થઈ ગઈ. એણે પ્રેમથી સસરાને જમાડ્યા. ખાઈને ઉઠ્યા ત્યાં સુધીમાં પથારીએ ઠીકઠાક કરી દીધી. એને પોતાના વીચારની શરમ આવવા લાગી. પોતે નોકરી કરવા જશે, તો આમની સંભાળ કોણ લેશે ? કેટલી બધી લાગણી રાખે છે ! એમને વૃદ્ધાશ્રમ દેખાડવો !

શું કામ બળે છે જીવ ? અને એ બાબતે જીવ પેલી બેન્કની છોકરીને જોઈ પાછો ગાંડો શું કામ થઈ જાય છે ? આ બધાં પ્રેમનાં બંધન તોડવાની તૈયારી છે ? કે એ બંધનમાં જ આનન્દ લુંટવો છે ? એના મનનું ચકડોળ ચાલતું રહ્યું.

સામે ડ્રેસીંગ ટેબલ જોઈ ફરી વીચારમાં પડી – પતી કેટલા પ્રેમથી લાવ્યા હતા આ ડ્રેસીંગ ટેબલ ! ‘રાણી, તું મારો સંસાર સજાવે છે. તને સજાવવા આ ટેબલ !’ અને વારંવાર કેટલા પ્રેમથી કહે છે – ‘તું બાપુની મારા કરતાંય વધુ કાળજી લે છે. છોકરાંવનેય તું જ સંભાળે છે. તું છે તો આ ઘર છે !’

બે બાળકી પછી એ તો ઓપરેશન કરાવી લેતા હતા; પણ પોતે જ આગ્રહથી વધુ એક ચાન્સ લેવાનું નક્કી કર્યું. દીકરો જોઈતો હતો ને !

કેમ એમ ? છોકરો-છોકરી સમાન છે ને આ યુગમાં ? જુના વીચારોની બેડી પુરતી તુટી જ નથી પગમાંથી અને નવા પાછળ દોડવાની ચડશ પણ પગ વાળીને બેસવા દેતી નથી !

નાનકાના રડવાથી એ તંદ્રામાંથી જાગી. અને તેને હીંચોળવા લાગી. ત્યાં તો હાથમાંથી દોરી લેતાં સસરા બોલ્યા, ‘તું જરા આડી પડ.’

એને થયું, વૃદ્ધાશ્રમની કલ્પના જ કેટલી નીદંય છે ! અને પડી પડી માસીક ઉથલાવવા લાગી. જાગતીક મહીલા વર્ષનો વીશેષાંક હતો. વીવીધ ક્ષેત્રોમાં યશ મેળવનાર સ્ત્રીઓના ફોટા ને ગાથાઓથી પાને પાન ભરેલું હતું. ફરી એનું મન ચકડોળે ચડ્યું. પોતાનું જીવન ઘરમાં જ પુરું થશે ? પેલી બેન્કની છોકરી કરે છે તે પોતાના શીક્ષણના ઉપયોગ ખાતર કરતી હશે કે ગરજ ખાતર ? એને છોકરાં નહીં હોય ? એનાં છોકરાં ને પત્ની ને સસરાનું શું થતું હશે ? પણ ના, આવા લાગણીવેડા કરીએ, તો કદી આગળ વધાય ?

તેવામાં મોટી નીશાળેથી આવી એને વળગી પડી. ‘આજની કેક મસ્ત હતી. ક્યાંથી આણી ?’ ‘કેક ?’ એ ચમકી.

‘અંજુના પપ્પા કહેતા હતા કે દર એકાદશીએ આવી રીતે ડબ્બો ભુલી જજે. મમ્મી, એ એમ કેમ કહેતા હશે ?’

અને પછી શું શું થયું હશે તે ધ્યાનમાં આવતાં વીઘા હસી પડી. પણ પછી ગમ્મીર થઈ મનોમન બબડી, ‘બીચારા !’ ફરી એને વીચાર આવ્યો – તારે પણ તારાં પત્ની, બાળકો, સસરા બધાંને આવાં ‘બીચારા’ બનાવી મુકવા છે ?

તેવામાં બહાર નજર ગઈ તો બેન્કમાંથી પેલી છોકરી વેણી અને સાડી સરખી કરતી બહાર નીકળતી હતી. ઠસાથી તોરમાં ચાલી જતી એને વીઘા જોઈ રહી.

– ‘હરીશ્ચન્દ્ર’ (શ્રી સુનીતા આફ્ઝોની મરાઠી વાર્તાને આધારે)

તા. 1 નવેમ્બર 2009ના ‘ભુમીપુત્ર’ પાક્ષીકના અંકમાંથી સાભાર..

સંપર્ક: C/O ‘ભુમીપુત્ર’ કાર્યાલય, હજરાતપાગા, વડોદરા-380 001-INDIA

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’માં અત્યાર સુધીમાં ‘હરીશ્ચન્દ્ર’ બહેનોની રજુ થઈ ચુકેલી નીચેની વાર્તાઓ <http://www.gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM> આ લીંક ઉપરથી મળી રહેશે.....

020. ખોવાયેલું પાકીટ.. 16-10-2005.....041. કથા-વ્યથા એક દીકરીની..19-03-2006

076. દાંપત્ય..19-11-2006.....120. ચશ્માં.....23-09-2007
 129. રસોડાનું મસોતું..25-11-2007.....053. ગુમરાહ..11-05-2008
 160. માણસને સૌથી મોટી ભુખ.. 01-03-2009...166-2. સહીયારું સહજીવન.. 24-05-2009
 169-2. અનોખું સુખ.. 05-07-2009.....183. સાઈકલનો અવાજ.....17-01-2010

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ – વર્ષ: પાંચમું – અંક: 191 – MAY 09, 2010

‘ઉંઝાજોડણી’માં અને ‘શ્રુતી’ ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન: ઉત્તમ ગજજર - uttamgajjar@gmail.com

વાર્તાકાર અને વાર્તાઓ વીશે...

‘પછી બબર પડી કે ‘હરીશંદ્ર’ એક નહીં; પણ બે વ્યક્તીઓ છે. બન્ને સ્ત્રીઓ. એકનું નામ ચંદ્રકાન્તા બીજીનું હરવીલાસ. બન્ને વીનોબાની માત્ર શીષ્યા જ નહીં; તેમના સેવાયજ્ઞમાં સકીય રીતે આજીવન કાર્ય કરનારી વ્રતધારીણીઓ, સાહીત્યના રસને ઘુંટીઘુંટીને પીનારીઓ.’

- ગુલાબદાસ બ્રોકર, પુણે, 1 ડીસેમ્બર 1992, ‘વીણેલાં ફુલ’ ભાગ-10ની પ્રસ્તાવનામાંથી સાભાર..

‘ભુમીપુત્ર’ના છેલ્લે પાને પ્રગટતી ‘હરીશંદ્ર’ બહેનોની સંક્ષેપ કથાઓ ગુજરાતી લેખનમાં વીશેષ ભાવે સ્થાન પામી છે. આ કથાઓ એ બહેનોની સ્વતંત્ર કૃતીઓ નથી; ભારતની વીવીધ ભાષાઓમાંથી ‘ચુંટી કાઢેલાં ફુલો’ તેમણે ગુજરાતી ભાષાપ્રેમીઓને ધર્યાં છે; પણ એની વીશેષતા જેટલી એના લાઘવમાં છે, એટલી જ એની જબ્બર સુચકતામાં છે...અનુવાદ તો આ છે નહીં; બધું જ નવું સ્વરૂપ છે. નવું સ્વરૂપ આપવું; છતાં જુનું રાખવું અને પોતાની જાતને ક્યાંય દેખાવા ન દેવી, તે એક તપ માગે છે. આવી મધુર તપસ્વીતા તો બન્ને બહેનોનાં જીવનમાં છે જ; પણ આમાં પણ એ તપ ઉતર્યું છે.

‘વીનોબાજીની પ્રેરણાથી લગભગ ચીર પ્રવાસમાં રહેનારી આ બહેનોએ દક્ષીણ-ઉત્તર-પૂર્વ-પશ્ચીમ ભારતમાંથી આ બધી વાર્તાઓ કેવી રીતે શોધી અને તેનો પુનર્જન્મ બન્નેએ કેવી રીતે કર્યો તે પણ એક નવાઈભરી ઘટના છે. બે જણ લખે; છતાં એક જણે, એક હાથે લખ્યું હોય તેવું લાગે, તે બન્નેનાં મનૈક્યની પ્રસાદી છે...આવી પ્રસાદી મળતી રહે અને આપણે આરોગતા રહીએ...’

-મનુભાઈ પંચોલી, લોકભારતી, સણોસરા, 21 જાન્યુઆરી 1984 ‘વીણેલાં ફુલ’ ભાગ-1ની પ્રસ્તાવનામાંથી સાભાર..

સને ૨૦૦૦માં ચંદ્રકાન્તાબહેન દેવલોક થયાં. જોડી ખંડીત થઈ. એક વરસ થતાં હરવીલાસબહેને તેમને અંજલી અર્પતી એક પુસ્તીકા ‘સુમીરન’ કરી. તેમાં તેમને અંજલી અર્પતાં તેઓ લખે છે : ‘જોતજોતામાં વરસ થવા આવ્યું. એક દીવસ એવો નથી ગયો, જ્યારે મારી બહેન કાન્તા અનેક વાર અનેકવીધ રીતે યાદ

ન આવી હોય. દૈહિક વીયોગનું દુઃખ અને આત્મીય સ્મરણનું સુખ - - બંને સાથે સાથે. પચાસ વરસનું અમારું સહજીવન. સાથે જીવ્યાં, સાથે ધબક્યાં, સાથે એકત્વની અમીટ અનુભુતી પામ્યાં. સતત એનું સ્મરણ થતું રહે અને આંખો ઉભરાઈ આવે, તો સાથે જ હૈયું પુલકીત થઈ ઉઠે.'

માત્ર બે જ પાનમાં સમાતી આ વાર્તાઓ 'યજ્ઞ પ્રકાશને' એક પુસ્તીકામાં 40 વાર્તા હોય એવી, 17 પુસ્તીકાઓ 'વીણેલાં ફુલ' નામે પ્રકાશીત કરી છે.. લગભગ છસો જેટલી વાર્તાઓ એમાં સંઘરાઈ છે ! (પ્રકાશક : 'યજ્ઞ પ્રકાશન સમીતી', હુજરાત પાગા, વડોદરા - 390 001 ફોન:0265-243 7957 મુલ્ય : એક ભાગના રૂપીયા : ત્રીસ)...

આજે હવે બન્ને બહેનો નથી.. તા. ૧૮ એપ્રિલ ૨૦૧૦ના દીને હરવીલાસબહેન પોતાની બેલડી અખંડીત રાખવા સ્વ. કાન્તાબહેન પાસે પહોંચી ગયાં.. 'ભુમીપુત્ર'નું છેલ્લું પાનું જ્યારે જ્યારે જોઈશું ત્યારે બન્ને બહેનોનું સ્મરણ થશે.. તેમણે કરેલી સેવા અને વાર્તાઓ દ્વારા કરેલી જીવનસાહીત્યસેવા સદા સ્મરશે..

-ઉત્તમ ગજજર(સુરત) અને બળવંત પટેલ(ગાંધીનગર) ♦♦♦

'પીંડવળ અમારું ઘર. ત્યાં જ અમારો કાર્યવીસ્તાર, ત્યાંની આદીવાસી પ્રજાના સર્વાંગી ઉત્કર્ષ માટે સર્વોદય પરીવાર ટ્રસ્ટ ૪૨ વરસથી મથી રહ્યું છે. અમારા સૌના પાર્થીવ દેહ આખરે આ જ ભુમીમાં ભળી જાય, એવી અમારી અન્તરની ખ્વાહેશ. દસ વરસ પહેલાં કાન્તાબહેનના મૃતદેહનો અઝ્ઝીસંસ્કાર પીંડવળમાં જ કરેલો. કાન્તાબહેનની સ્મૃતીમાં એક વડ ત્યાં રોપ્યો છે. તે જામી ગયો છે ને ફુલીફાલી રહ્યો છે. ૨૦૦૬માં નવતીતભાઈ(ફોજદાર)નો દેહ નર્મદા-કાંઠે પડ્યો અને તેને અઝ્ઝીદાહ ત્યાં જ દેવાયો. એમનાં અસ્થીનું વીસર્જન આ વડના ખોળામાં કર્યું છે. હરવીલાસબહેનનું અસ્થી-વીસર્જન પણ આ જ વડની ગોદમાં કરીશું. 'હરીશ્ચન્દ્ર'ની બેલડી ત્યાં અખંડ રહેશે.'

-કાન્તી શાહ, તા. ૧૬-૪-૨૦૧૦ના 'ભુમીપુત્ર'ના અંકમાંથી સાભાર...

●●●

હવે 'સ.મ.' સાપ્તાહીક નથી રહી શકી.. તે પાક્ષીક બની છે.

2005થી સતત ચાલતી રહેલી આ બહુરંગી 'વાચનયાત્રા' હજીયે અવીરત ચાલુ જ છે. 'સન્ડે ઈ-

મહેફીલ'ની મનગમતી કૃતી વાંચવા કે તેની પીડીએફ ડાઉન લોડ કરવા

<http://gujaratlexicon.com/index.php?action=downloadSeM> ની મુલાકાત લેવા વીનન્તી.

તદુપરાન્ત અમે, પચીસ-પચીસ 'સ.મ.'ની એક, એવી સાત ઝીપફાઈલ બનાવી છે.. જેઓને ડાઉનલોડ કરવું ન ફાવે તે અમને uttamgajjar@gmail.com પર લખશે તો અમે એક પછી એક તે સાતેય ઝીપ ફાઈલ તમને મોકલી શકીશું. અને આમ, તમારી પાસે ૧૭૫ 'સ.મ.'નો સંગ્રહ

અવકાશે વાંચવા સુલભ બનશે.

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' - વર્ષ: પાંચમું - અંક: 191 - MAY 09, 2010

'ઉંઝાજોડણી'માં અને 'શ્રુતી' ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન: ઉત્તમ ગજજર - uttamgajjar@gmail.com